

Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A.1. Επομένως, οι ηθικές αρετές δε γεννιούνται μέσα μας ούτε εκ φύσεως ούτε αντίθετα με αυτήν, αλλά εμείς έχουμε από τη φύση την ιδιότητα να τις δεχτούμε, ενώ τελειοποιούμαστε σ' αυτές με τον εθισμό. Ακόμα, σχετικά με όσα υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως, πρώτα βρισκόμαστε εφοδιασμένοι με τις δυνατότητες γι' αυτά και ύστερα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες (αυτό είναι φανερό στις αισθήσεις: πραγματικά, δεν αποκτήσαμε τις αισθήσεις έχοντας δει πολλές φορές ή έχοντας ακούσει πολλές φορές, αλλά αντίθετα, έχοντάς τες, κάναμε χρήση τους – δεν τις αποκτήσαμε έχοντας κάνει ξανά και ξανά χρήση τους): όμως τις ηθικές αρετές τις αποκτούμε αφού πρώτα πραγματώσαμε τις αντίστοιχες δυνατότητες, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις άλλες τέχνες: όσα δηλαδή πρέπει να μάθουμε να τα κάνουμε, τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα: για παράδειγμα, οι άνθρωποι γίνονται οικοδόμοι χτίζοντας οικοδομήματα και κιθαρίστες παίζοντας κιθάρα: έτσι λοιπόν γινόμαστε και δίκαιοι κάνοντας δίκαιες πράξεις, σώφρονες κάνοντας σώφρονες πράξεις, ανδρείοι κάνοντας ανδρείες πράξεις.

B.1. Ο Αριστοτέλης στο Α' Βιβλίο των Ηθικών Νικομαχείων κατέληξε λέγοντας ότι οι αρετές είναι δύο ειδών («Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης»), αφενός οι διανοητικές αφετέρου οι ηθικές. Στο Β' Βιβλίο εξηγεί ότι οι διανοητικές αρετές (Σοφία, Φρόνηση, Νους, Επιστήμη, Τέχνη), είναι δυνάμεις των οποίων προσεγγίζουμε την αλήθεια και έχουν αλάθητο χαρακτήρα. Αποτελούν προϊόντα μάθησης, διδασκαλίας και η απόκτησή τους προϋποθέτει χρόνο και εμπειρία («ἢ μὲν διανοητικὴ...δεῖται καὶ χρόνου»). Υπεύθυνος για τη μετάδοση είναι ο δάσκαλος ενώ υπεύθυνος για την απόκτηση είναι ο μαθητής. Στη συνέχεια εξηγεί ότι οι ηθικές αρετές (Δικαιοσύνη, Σωφροσύνη, Ανδρεία, Πραότητα και Μεγαλοψυχία) είναι αποτέλεσμα εθισμού, συνήθειας, άσκησης σε ένα συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς, εμφανίζονται δηλαδή ύστερα από συστηματική προσπάθεια των ανθρώπων που στηρίζεται στην επανάληψη («ἢ δ' ἠθικὴ

ἐξ ἔθους περιγίγνεται»). Ο Αριστοτέλης ενισχύει την άποψή του τονίζοντας την ετυμολογική συγγένεια που υπάρχει ανάμεσα στις λέξεις «ἦθος (χαρακτήρας)», «ἠθική (αρετή)» και «ἔθος (συνήθεια)» και θεωρεί ότι δεν υπάρχει απλώς συνάρτηση αλλά εξάρτηση σε απόλυτο βαθμό του «ἦθους» από το «ἔθος». Διατυπώνοντας λοιπόν, τη βασική του θέση ότι καμιά από τις ηθικές αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως («οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ... ἐγγίνεται») εξηγεί ότι η απόκτηση των ηθικών αρετῶν εξαρτάται από την αδιάκοπη άσκηση του ίδιου του ατόμου. Έχει δηλαδή μεγάλη σημασία να καλλιεργηθεί η ψυχή του νέου «τοις ἔθεσι», δηλαδή με τη συνήθεια και τη συχνή επανάληψη με σύστημα και υπομονή. Οι ηθικές αρετές λοιπόν δεν είναι ἐμφυτες στον άνθρωπο («οὐτ' ἄρα φύσει») αλλά ούτε και αντίθετες από τη φύση του («οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί») αλλά είναι σύμφυτες, δηλαδή, ο άνθρωπος μπορεί να τις αποκτήσει γιατί στην πραγματικότητα είναι προικισμένος από τη φύση με τη δυνατότητα να τις δέχεται («ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς») μόνο που η ἐμφυτη αυτή δυνατότητα είναι απαραίτητο να συνδέεται με την άσκηση («τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους»). Η ηθική του Αριστοτέλους είναι τελεολογική και εξηγεί ότι από τη φύση υπάρχουν μόνο οι δυνάμεις και τα πάθη. Για τη διαμόρφωση του ἠθους όλα τα πάθη της ψυχῆς αποτελούν το ακατέργαστο υλικό που πρέπει ο άνθρωπος να αναπλάσει. Η τελειοποίηση των προδιαθέσεων γίνεται με το ἔθος, τη συνήθεια και έτσι ολοκληρώνεται αφού όλες οι ενέργειες του ανθρώπου αποτελούν ένα σύνολο τελών-σκοπῶν που ἔχουν ως στόχο το «ἄριστον», την ηθική αρετή και τέλος την ευδαιμονία.

B.2. Ο Αριστοτέλης με τον προσθετικό σύνδεσμο «ἔτι» (=ακόμη και κάτι άλλο, επιπλέον) συνεχίζει την ανάπτυξη της βασικής του θέσης, ότι καμιά από τις ηθικές του αρετές δεν υπάρχει μέσα μας εκ φύσεως, με το συλλογισμό που ακολουθεί και αποτελεί ένα επιπλέον επιχείρημα της βασικής θέσης, το οποίο εστιάζει στην αντιθετική σύγκριση («μὲν-δὲ») ανάμεσα στις ἐμφυτες ιδιότητες και τις ηθικές αρετές αναφορικά με τη χρονική εμφάνιση της δύναμης και της ενέργειας αφενός στις ἐμφυτες ιδιότητες αφετέρου στις ηθικές αρετές. Εξηγεί ότι στις ἐμφυτες ιδιότητες πρώτα βρισκόμαστε εφοδιασμένοι με τη δύναμη, τη δυνατότητα να γίνουμε ή να κάνουμε κάτι, την ατελή και αστοιχειώτη μορφή («τὰς δυνάμεις...κομιζόμεθα») και ύστερα προχωρούμε στις αντίστοιχες ενέργειες, στην πραγμάτωση των δυνατοτήτων, στην ἄρτια και ολοκληρωμένη μορφή («ὑστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν»). Ο άνθρωπος ως φορέας δυνατοτήτων παράγει ἔργο. Οι δυνάμεις, δηλαδή, προηγούνται χρονικά των ενεργειῶν. Ο φιλόσοφος προκειμένου να επαληθεύσει την αντίληψή του για το προτερόχρονο των δυνάμεων έναντι των ενεργειῶν επικαλεῖται εὐστοχα παραδείγματα και επιλέγει

την κατηγορία των αισθήσεων («ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον»), την ὄραση («ἰδεῖν») και την ακοή («ἀκοῦσαι»). Οι αισθήσεις δηλαδή είναι ἔμφυτες και υπάρχουν ἀπό τη γέννησή μας, δίνοντάς μας ἔτσι τη δυνατότητα να βλέπουμε και να ακούμε. Η χρήση τους λοιπόν γίνεται δεδομένης της ὑπαρξῆς τους ἀφού η επανάληψη και η εμπειρία δε θα βοηθούσαν κάποιον ἄνθρωπο εκ γενετῆς τυφλό ἢ κωφό να δει ἢ να ακούσει («οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις...ἔσχομεν»). Στη συνέχεια ο Σταγειρίτης υποστηρίζει ὅτι ἀντίθετα στις ηθικές ἀρετές, που αποτελοῦν κομβικά στοιχεία προς την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ἀνθρώπου, οι ἐνέργειες προηγούνται των δυνάμεων («τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνοντες ἐνεργήσαντες πρότερον»). Για να καλλιεργήσουν, δηλαδή, την ηθική και να παγιωθεί ως μόνιμο χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς μας, πρέπει να ἐξασκηθούμε με συνεχή επανάληψη («πολλάκις») και ἐπιμονή στην ἐπιτέλεση της ηθικῆς πράξης. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιώντας την ἀναλογική μέθοδο παραλληλισμοῦ των ἀρετῶν και των τεχνῶν («ὥσπερ καὶ...τεχνῶν») αξιοποιεῖ μια ἄλλη κατηγορία ἐπίκτητων ιδιοτήτων, ὅπου γίνεται πιο σαφῆς η υστερόχρονη ἐμφάνιση της δυνάμης σε σχέση με την ἐνέργεια. Ἐτσι, συμπληρώνεται η ἀντιθετική μέθοδος σύγκρισης ἀνάμεσα στις ἔμφυτες ιδιότητες και στις ηθικές ἀρετές. Οι τέχνες είναι ἐπίκτητες γνώσεις, μέθοδοι και τεχνικές που κανένας δεν τις διαθέτει ἀπό τη γέννησή του. Ἐτσι και σε αὐτή την περίπτωση ἰσχύει η προτεραιότητα των ἐνεργειῶν σε σχέση με τις δυνάμεις («ἄ γὰρ δεῖ...μανθάνομεν»), γιατί μπορεῖ να ὑπάρχει η κλίση και το φυσικό ὑπόβαθρο, ὡστόσο θα παραμείνουν ἀνεκμετάλλευτες ἀν δεν τις καλλιεργήσουμε με συνεχή ἐμπρακτὴ ἐξάσκηση προκειμένου να δώσουμε οντότητα σε αὐτές. Στηρίζει το συλλογισμό του με τα παραδείγματα της οἰκοδομικῆς και κιθαριστικῆς («οἷον οἰκοδομοῦντες...κιθαρισταί») και με ἕναν κυκλικό τρόπο χρησιμοποιώντας το ἐπίρρημα «οὕτω» ἐπανέρχεται στις ἀρετές, λέγοντας ὅτι τη δικαιοσύνη, τη σωφροσύνη και την ἀνδρεία τις αποκτὰ κανεὶς κάνοντας ἀντίστοιχες δίκαιες, σώφρονες και ἀνδρείες ἐνέργειες («οὕτω δὴ...ἀνδρεῖοι»). Ἐτσι δείχνει το προτερόχρονο της ἐνέργειας ἐναντι της δυνάμης.

B.3. Σελ. σχολικοῦ βιβλίου 152-153: «Πρὶν ἀπὸ ὅλα ὁμως...σε ηθικές και διανοητικές».

B.4.

	ομόρριζα ουσιαστικά	ομόρριζα ἐπίθετα
οὔσης	οὐσία, μετουσίωση, παρουσία κ.ά.	ουσιώδης, οὐσιαστικός, ανούσιος κ.ά.
ἔσχηκε	σχῆμα, ἀποχή, συνεκτικότητα, ἀνακωχή, οχυρό κ.ά.	σχετικός, σχηματικός, καχεκτικός κ.ά.

πεφυκότων	φύση, φυτό, φυτολογία, φυσικοθεραπεία κ.ά.	φυσικός, σύμφυτος, έμφυτος, φυσιολογικός κ.ά.
χρησάμενοι	χρήση, χρήμα, χρηματαγορά κ.ά.	χρηστικός. εύχρηστος, χρήσιμος κ.ά.
μανθάνομεν	μάθηση, μαθητής, μαθητολόγιο, φιλομάθεια κ.ά.	μαθησιακός, φιλομαθής, μαθηματικός κ.ά.

Γ.1.

Νομίζω, λοιπόν, ότι εσείς δεν αγνοείτε ότι πολλές τέτοιου είδους πράξεις ήδη έχουν γίνει, τις οποίες στην αρχή, αφενός, όλοι (τις) θεώρησαν συμφορές και συμπόνεσαν με αυτούς που υπέφεραν, ύστερα, αφετέρου, αντιλήφθηκαν (:κατάλαβαν) ότι αυτές οι ίδιες έχουν γίνει υπαίτιες πολύ μεγάλων αγαθών. Και γιατί πρέπει να μιλάμε περισσότερο (:να μακρηγορούμε); Γιατί και τώρα βέβαια οι πόλεις που είναι πρώτες, εννοώ, δηλαδή, την πόλη της Αθήνας και της Θήβας, θα αντιληφθούμε ότι δεν προόδευσαν πολύ από τα ειρηνικά έργα (:κατά την περίοδο της ειρήνης) αλλά πάλι ανασυγκροτήθηκαν, αφού υπέφεραν αυτές τις ατυχίες τον καιρό του πολέμου, από αυτές, λοιπόν, η πρώτη ανέλαβε την ηγεμονία της Ελλάδας, ενώ η άλλη σήμερα τόσο μεγάλη έχει γίνει όση ποτέ κανείς μέχρι τώρα δεν περίμενε ότι θα γίνει. Γιατί η φήμη και η δόξα επέρχονται συνήθως όχι από την αδράνεια αλλά από τους αγώνες.

Γ.2.

ὕμᾱς: ἕ

πόρρω: πορρωτάτω

ἀγαθῶν: εὖ

αὐτάς: ὑμῶν αὐτῶν

ἡγεμόνα: τοῖς ἡγεμόσι(ν)

οἶμαι: ᾤετο

ὑπέλαβον: ὑπειλήφθαι

τοῖς παθοῦσι: τοῖς πεισομένοις

ἔγνωσαν: γνοίη

καταστᾶσαν: κατάστηθι

Γ.3.α.

ὕμᾱς: υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου «οὐκ ἀγνοεῖν» (φαινόμενο ετεροπροσωπίας)

συμφοράς: κατηγορούμενο στο υποκείμενο του απαρεμφάτου «εἶναι»: «ᾄς»

τοῖς παθοῦσι: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο του ρήματος «συνηχθέσθησαν» (τα σύνθετα ρήματα με την πρόθεση σύν συντάσσονται με δοτική).

τί: αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο απαρέμφατο «λέγειν»

λαβούσας: κατηγορηματική μετοχή στο αντικείμενο του ρήματος «εὔροισεν ἄν»: «τὰς πόλεις»

ἡγεμόνα: κατηγορούμενο στο υποκείμενο της μετοχής «καταστάσαν»: «τὴν μέν»

Γ.3.β.

1. Η κύρια πρόταση κρίσης μετατρέπεται σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση κρίσης εξαρτώμενη από το λεκτικό ρήμα εἶπεν η οποία εκφέρεται με ευκτική του πλαγίου λόγου καθώς εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.

Πλάγιος λόγος:

Ὁ ρήτωρ εἶπεν ὅτι αἱ (γὰρ) ἐπιφάνειαι καὶ λαμπρότητες οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλοῖεν.

2. Η κύρια πρόταση κρίσης μετατρέπεται σε ειδικό απαρέμφατο εξαρτώμενο από το λεκτικό ρήμα εἶπεν. (Να σημειωθεί ότι παρατηρείται το φαινόμενο της ετεροπροσωπίας).

Πλάγιος λόγος:

Ὁ ρήτωρ εἶπεν τὰς γὰρ ἐπιφανείας καὶ λαμπρότητας οὐκ ἐκ τῆς ἡσυχίας ἀλλ' ἐκ τῶν ἀγώνων γίνεσθαι φιλεῖν.

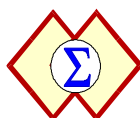
Φιλολογικός κλάδος

Ευαγγελία Αργυράκη

Εύη Κουτσώνα

Σόνια Σιούτη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΣΠΟΥΔΗ

- ΑΘΗΝΑ: ΣΟΛΩΝΟΣ 101 ΤΗΛ. 2103828854 – 2103845239
- ΠΑΓΚΡΑΤΙ: ΑΓ. ΦΑΝΟΥΡΙΟΥ 30 ΤΗΛ. 2107520883 – 2107519429
- ΒΥΡΩΝΑΣ: ΝΙΚΗΦΟΡΙΔΗ 10 ΤΗΛ. 2107669192 – 2107666233
- ΠΕΙΡΑΙΑΣ: ΗΡ.ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ 30 ΤΗΛ. 2107520883 – 2107519429

www.spoudi.gr, e-mail: info@spoudi.gr /spoudibyronas@gmail.com